

Geološki vodiči uz skupove: uloga urednika i specifičnosti izrade

Ljubo BABIĆ

Geološko-paleontološki zavod, PMF, Soc. revolucije 8, 41000 Zagreb

U broju 37 Geološkog vjesnika Polšak (1984) raspravlja o neispravnom citiranju i necitiranju korištene literature u našim geološkim publikacijama, a posebno razlaže primjer rada kojeg su autori Tišljaj & al. (1983), a objavljen je u Vodiču ekskurzija Regionalnog sastanka Internacionalne Asocijacije Sedimentologa (Babić & Jelaska 1983), održanog 1983. u Splitu. I urednicima te publikacije Polšak (1984) stavlja na dušu loše usluge našoj geološkoj publicistici. Kako je u slučaju spomenutog Vodiča zaključak o urednicima i njihovoj ulozi temeljen na pogrešnim pretpostavkama, pobijam ga, kao jedan od urednika, ovim odgovorom.

Ovdje moram dodati, da je narav Polšakovog (1984) komentara tražila da urednik Geološkog vjesnika ponudi tangiranima mogućnost odgovora u istom broju časopisa, kako je to običaj u takvim prilikama, kako zbog interesa sugovornika, tako i zbog mogućnosti izravne prosudbe čitalaca, a ne samo zbog etičkih razloga. Kako to nije bilo učinjeno, odgovaram, nažalost, tek sada.

Dijelim mišljenje Polšakova (1984) u pogledu djelatnosti urednika i recenzenata znanstvenih publikacija, kao i s obzirom na važnost njihova utjecaja na kvalitetu članaka (Babić 1979). Smatram čak da kriteriji znanstvenosti nisu uvijek na visini i nisu u dovoljnoj mjeri studirani i analizirani od urednika i recenzenata domaćih publikacija. Dodajem, međutim, da potrebe i načini navođenja referencija ne smiju biti prvenstveno obrazložene etičkim normama, jer bi ih tada, nažalost, mnogi ocijenili subjektivnim i relativistički osporavali, nego ih treba obrazlagati prvenstveno neophodnim kvalitetama znanstvene komunikacije i informacije, i logikom principa nadograđivanja u znanosti, te ih tako nametnuti kao supstancijalnu potrebu i sastojak znanstvene djelatnosti.

No ovakva mišljenja, i Polšakova i moja, nisu jednakim načinom primjenjiva i na one publikacije, čija se posebna namjena, pa time i proces izrade, te dinamika poslova, odnosno uređivanje, bitno razlikuju od onih, kakve ima pravi znanstveni časopis, odnosno tipična znanstvena publikacija. Među takve specifične publikacije idu upravo i vodiči ekskurzija, kakvi se objavljuju prilikom mnogih geoloških skupova, pa tako i ovdje spomenuti vodič (Babić & Jelaska 1983). Suradnike u takvoj knjizi izabire organizator unaprijed, kod čega igra ulogu potreba određenog skupa i raspoloživost relevantnih pojava, pogodnih za demonstraciju, te vrsta i aktuelnost dotada objavljenih i neobjavljenih podataka i rezultata. Radove, dakle, autori ne predlažu uredništvu za prihvata, jer su prihvaćeni unaprijed i moraju biti objavljeni. Ujedno, ekskurzije se prijavljuju (i uplaćuju) od polaznika znatno prije, nego što su radovi uopće sastavljeni. Raspored termina za pojedine pripreme zadatke oko takvog skupa (a taj nije bio neka posebnost splitskog skupa), diktira i daljnji proces. Rad urednika na člancima mora se obaviti unutar petnaestak dana i noći, zajedno sa svim ispravkama i promjenama, uključivo i tehničko uređivanje, a materijal ide u tisak desetak dana prije početka skupa. Urednici, koji su u pravilu također autori jednog od priloga ekskurzije, tada prvi puta vide radove i oni su tom prilikom više ujednačavači u pogledu rasporeda, grafike, ostale tehnike i dr., a manje urednici i recenzenti znanstvenih radova. Iako je poboljšavanja i popravljivanja i u tom smislu bilo kod našeg vodiča, posebnih recenzenata nije bilo, niti je to kod takvih publikacija običaj. U slučaju našeg vodiča smatrali smo svojim po-

sebnim zadatkom poboljšati englesko stručno izražavanje, pa i općenito jezik (iako je ostalo pogrešaka), što je u ovom slučaju imalo posebnu težinu. Bilo bi uistinu šteta, ako bi ova knjiga, koja je uostalom dobila dobru kritiku u uglednom časopisu *Sedimentology* (Bridges 1984), bila ocijenjena kao teško čitljiva, što se zbog lošeg engleskog jezika već nekima i dogodilo.

Uloga urednika, dakle, bitno se razlikuje od one kod znanstvenog časopisa, te se njihov rad na vodiču ovog tipa ne može promatrati istim mjerilima. Drugi vodiči povodom godišnjih skupova Internacionalne Asocijacije Sedimentologa, npr. onoga u Bologni (Ricci Lucchi 1981) ili onoga u Lleidi (Milá & Rossel 1985), bili su uređivani na isti način. Ovaj vodič, dakle nije po tome izuzetan, pa nije izuzetna niti uloga urednika, a niti ona može biti bitno drugačija, kakvom ju zamišlja Polšak (1984). Ima, doduše različitih vodiča u tom pogledu: neki vrlo ugledni bili su prisiljeni citirati samo uski izbor iz najvažnijih radova (npr. Trumpy 1980), drugi pak imaju razne stupnjeve navođenja referencija: kod nekih se zamjećuje da nedostaju pojedini relevantni radovi, pa čak nisu citirani i diskutirani neki upravo specifični za tematiku rada, a drugdje neki općeniti regionalni. Podaci, koji se uvrstavaju u radove, mogu biti veoma neujednačeni, kako po kvaliteti, tako i po kriterijima uporabe: objavljeni, pa čak i prepisani tekst, ponovno objavljeni i već poznati crteži, tablice i slike, neobjavljeni podaci (završena istraživanja), te neobjavljeni, koji su još nepotpuni, jer su istraživanja u toku. Želja je, naime, da se prikaže najnovije. Radovi su obično pisani u kratkom roku, pa mogu sadržavati nedorečenih misli i navoda, nepotpunih dokazivanja, nerazrađenih problema i sumnji, što se u znanstvenom časopisu bitno drugačije promatra, odnosno ne tolerira. Sve bi to bilo eliminirano od recenzentata ili/i urednika znanstvenog časopisa, da je takvo uređivanje bilo provedeno i da je takav njihov zadatak bio predviđen. Međutim, nije. Druge posebnosti su raspored gradiva, opširnost pojedinih opisa, ponavljanja, veliki broj crteža i slika, obilno ponavljanje podataka iz već objavljenih vlastitih i tuđih radova i sl. Sve se one ne pojavljuju ili barem ne smiju pojaviti u klasičnoj znanstvenoj publikaciji. One su, međutim, specifične i primjerene publikacijama tipa vodiča.

Sa svime ovime u uskoj je vezi i uporaba vodiča kao izvora znanstvene informacije. Naime, iako u njima često ima mnogo poznatog i već objavljenog, također često sadrže i prvi puta objavljene rezultate, kako one koji su upravo drugdje u tisku, tako i »prethodno objavljene« rezultate, koji će se objaviti u skorije vrijeme ili pak one, koji se zadugo neće objaviti, pa tako vodiči mogu ostati jedini izvor određenih informacija za kraće ili zaduže vrijeme. Zbog mjestimične nepotpunosti načina prikaza, kako je upravo bilo izloženo, a i zbog ograničene distribucije (iako sve šire: npr. Internacionalna Asocijacija Sedimentologa, kao izdavač, prodaje još sve dosadašnje vodiče, pa i splitski), poželjno je provjeravati podatke i dokaze, uostalom, kao i kod čitanja drugih znanstvenih radova, a nastojati citirati odgovarajući članak, ako je izašao u časopisu. Slično je, naime, i s citiranjem sažetaka skupova, koji mogu biti jedina informacija o temi koja nas zanima, pa je njezino korištenje potrebno. U novije vrijeme su vodiči i sažeci (koji također mogu sadržavati selekciju referencija) razmjerno često citirani, pa i u najvažnijim i uglednim publikacijama, što je većinom posljedica povećavanja proizvodnje znanstvenih informacija i njihove ubrzane cirkulacije, a vodi do potrebe bržeg objavljivanja. Pri tome su upravo vodiči Internacionalne Asocijacije Sedimentologa najbrojnije navođeni, no to je vjerojatno posljedica najveće zastupljenosti sedimentologije u suvremenim znanstvenim nastojanjima geologije. Ponavljam da se radi upravo o vodičima, koji su bili onako uređivani, kao što je to bio i ovaj splitski. I taj vodič sadrži niz podataka, koji ranije nisu bili objavljeni, a nisu to niti do danas na nekom drugom mjestu.

Zaključujem, dakle, da je uredničko-recenzentski posao na vodiču obavljen na način koji je uobičajen u sličnim suvremenim publikacijama. Zahvaljujući Polšaku za priliku da opišem i objasnim ponešto o načinu izrade i nekim karakteristikama ovog tipa vodiča, smatram da je oštrica njegove kritike pogrešno usmjerena i da je trebala biti usmjerena prema znanstvenosti raznih domaćih publikacija, a ne prema ovoj knjizi.

LITERATURA

- Babić, Lj. (1979): Mijena lika Geološkog vjesnika. *Geol. vjesnik* 31, 339—343. Zagreb.
- Babić, Lj. & Jelaska, V. (Ured.). (1983): Contributions to Sedimentology of Some Carbonate and Clastic Units of the Coastal Dinarides. Excursion Guide-book. 124 str. 4. I.A.S. Regional Meeting, Split 1983. International Association of Sedimentologists. Zagreb.
- Bridges, P. H. (1984): Contributions to Sedimentology of Some Carbonate and Clastic Units of the Coastal Dinarides (Book review). *Sedimentology* 31/2, 280—281. Oxford.
- Milá, M. D. & Rossel, J. (Ured.) (1985): Excursion Guidebook, 6. European Regional Meeting. 602 str. Lleida 1985. International Association of Sedimentologists. Institut d'Estudis Il·lerdencs. Lleida.
- Polšak, A. (1984): O nepoštivanju autorstva u geološkim publikacijama. *Geol. vjesnik* 37, 287—288. Zagreb.
- Ricci Lucchi, F. (Ured.) (1981): Excursion Guidebook with contributions on sedimentology of some Italian basins. 342 str. 2. I.A.S. European Regional Meeting, Bologna 1981. International Association of Sedimentologists. Bologna.
- Tišljar, J., Velić, I., Radovčić, J. & Crnković, B. (1983): Upper Jurassic and Cretaceous peritidal, lagoonal, shallow marine and perireefal carbonate sediments of Istria. U: Contributions to Sedimentology of Some Carbonate and Clastic Units of the Coastal Dinarides. Excursion Guide-book. (Ured. Lj. Babić & V. Jelaska). 4. I.A.S. Regional Meeting, Split 1983, 13—32. International Association of Sedimentologists. Zagreb.
- Trümpy, R. (Ured.) (1980): Geology of Switzerland. A Guide-book. 334 str. 26. Congr. Géol. Int. Paris 1980. Schweizer. Geol. Kommission, Wepf & Co. Basel.